

Titokzatos, rövott magyar krónikák

I. A titokzatos magyar krónikák

A titokzatos magyar krónikák nem pánceletermek mélyén lapultak eddig, még csak rejtett pincékben, fortélyos szekrények titkos rekeszeiben sem. Ott voltak nagykönyvtáraink zárt osztályain, a régi könyveknek kijáró speciális termekben, s elvileg bármilyen akadémiai felhatalmazással rendelkező kutató kikérhette volna őket tanulmányozásra a speciális kis olvasótermekbe, ahol fehér kesztyűvel forgathatta volna lapjaikat, nagyítóval tanulmányozhatta volna őket, *ha tudta volna a kódszámaikat*. De ezek a számok nem voltak könnyen elérhetők, a könyvtárosok zöme egyáltalán nem is ismerte őket, s legtöbbjüket több mint 100 éve soha sem háborgatták. Ezért a mai osztályvezetők, igazgatók sem tudtak már róluk semmit.

Napjainkban, pontosan 2010-ben, amikor a Gondolat kiadó felkérésére, hogy állítsak össze egy tudományosan ellenőrzött kézikönyvet, elhatároztam, hogy kézbe veszek minden egyes rovásírási anyagot,¹⁹³⁴ hogy felbecsüljem mai állapotát, s megállapítsam mi az igaz vele kapcsolatban, van e még megoldandó feladat, megdöbbenve tapasztaltam munkám végén, hogy egy felől sok anyag megsemmisült, nincs már meg, másfelől, az anyagok kis része rendelkezik csak végleges leírással, tudományos, pontos kiadással, értékeléssel, s ami a leginkább elképesztő, pontosan a rovás anyagok legjobbjai egyáltalán nincsenek tudományosan feldolgozva és kiadva.

Konkrétan: 11 nagy rovásírási gyűjtemény leírása hibás, csonka, sőt azt is mondhatnánk: tudatos csalás.

1. Kis gyorsleltár

CICERÓ kódex, 1582

Cicero latin műveinek, különböző kéziratait Ioannes Stermayer vetette egybe az 1582-es nürnbergi kiadás számára. A kommentátorok Rotterdami Erasmus, Mellancton Fülöp és Batholomaeus. A 8-rét nagyságú kötet a mű tanulmányozói számára készült, ezért a gondos kereskedő minden után egy ívnyi üres papírt iktatott be a jegyzetelő és kommentáló olvasók számára. A tisztán megmaradt papírok vízjegyei XVI. századi papírra utalnak egyértelműen. A kéziratot megvizsgálva egy szembeötlő rendszerre figyelhetünk fel. A G ívtől

¹⁹³⁴ Miután az addig megismert anyagról megírtam a székely-magyar rovásírás eddigi legnagyobb, kb. 2000 oldalas enciklopédiáját (Mandics György: *Rövott múltunk I-III*. Irodalmi Jelen, Arad, 2010-2012.)

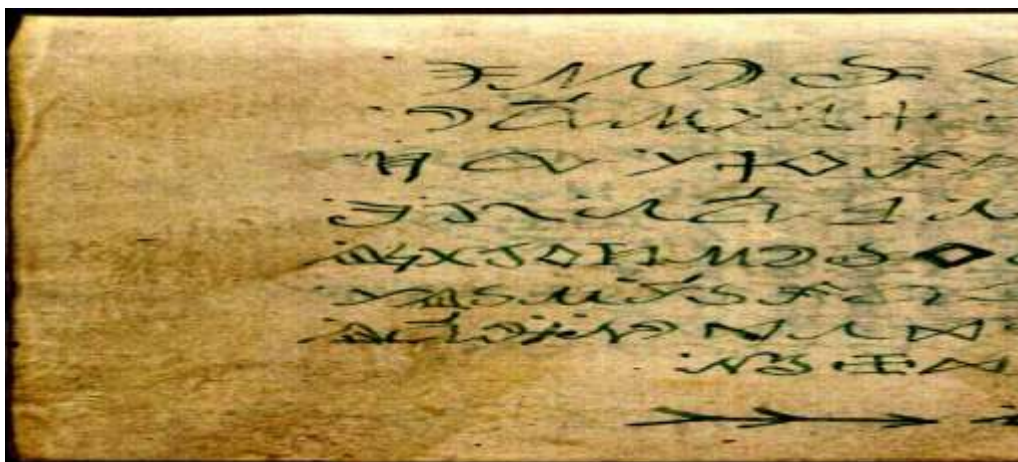
az N ívig csak latin kommentárok vannak, fekete, zöld és vörös tintával. E kommentárok néhol a pótoldalak megteltével bekúsznak a margókra, majd a sorok közébe is. Valaki imádhatta ezeket a Ciceró-féle bölcs mondásokat, szellemességeket, hiszen agyonkommentálták őket.

Teljesen más a helyzet az A-G ívekkel. Az ide bekötött 77 levél közül 72-ön zöld tintával készült bejegyzés, mégpedig az oldalakon keresztben írva, hogy a sorok minél hosszabbak legyenek(!). Valaki rovásírással így jegyezett fel egy 80 énekből álló gyűjteményt és 3 kolofon szöveget.

Az első oldal szövege (1. kolofon) Fischer Károly Antal feloldásában: „KOVA AARON KÖNYVE, A HUGYAN VAN SZeGeDI ISTVÁN URAM IRAASÁBAN, HUGY KI AZ POZSONYBUL PÁLTNAK HOZOTT VOLT. MÉGIS MÁS SZÉP ÉNeKeK A KOMÁROMI ÉNeKes KÖNYVeCSKÉBÜL, KIT IS BACSI NUNCIUS HAGYOTT VOLT (1)583-BAN AKKORTÁJI NUNCIUSUNK INÁL. (ivadékainál) (kettős kereszt) NeVe JeGY NÉLKÜL, KIT NeM IS TUDOK” (Fischer Kézirat, 1890, 3.)

Eszerint a 80 énekből álló gyűjteményt ebben a formájában zömmel Szegedi István írta le: az eleje Kova Áron énekes könyve, Kova gyűjtése, a második része pedig a Komáromi énekeskönyv, a „Bácsi Nuncius” gyűjtése.

Ezeket Somogyi Antal adta ki két füzetben latin átírásban, igen sok tévedéssel. Új kiadása nemrég jelent meg Tisza András átírásában.

KARACSAY kódex, 1606 (?) 1619 (?)

Az országos régészeti és embertani társulat 1888. március hó 27-én tartott gyűlésén Király Pál bemutatott egy rovásírásos kódexet, amely az 1880-ban fiú ágon kihalt Karacsay család birtokában volt. A 68 rovásírásos oldalból álló kódex negyedréti alakú kézirat Treutler Jeromosnak (Hyeronimus Treutlerus, 1565-1607, ismert jogász) Marburgban 1606-ban kiadott jogi munkája elé (7 lap), valamint Dominicus Arumaeus (1579-1673) jogász 1619-es jénai kiadványa szabad lapjaira (27 lap) van bekötve. A kézirat 54 hegedűs éneket tartalmaz. Több kéz írta székely hun betűkkel, s több helyen a lapokat kiégették. Az égések azonban általában nem hatolnak keresztül több sor oldalán, ahogy az normális lenne, ha szikra kerül egy könyvbe, hanem a lyukak minden oldalon

máshol helyezkednek el, mintha a tűz még az ívekre hajtogatás és könyvbe való bekötés előtt érte volna a lapot.

Király Pál részint a XVI. századra, részint a XVII. század elejére tette a benne található szöveganyagot.

A tudós úgy véli, hogy ez az a könyv, amelyről Komáromi Csipkés György szól (*Hungaria illustrata*, Ultrajeti, 1655, 21. old.), s akkor a Debreceni könyvtár kincse volt. A könyv a debreceni könyvtár égése idején tűnt el. Ezt kereste Bél Mátyás 1718-ban, s nem találta.

Ma az OSZK-ban található. Kiadása folyamatban. Kiadása a szerzőtől, Tisza András átírásai.

HUGONIS DE ROY kódex, 1645

Hugonis de Roy (1601-) németalföldi humanista *De eo, quod justum est* (Utrecht, 1645) c. munkájában a magyar rovásírásos részek az előzéklapokra korlátozódnak.

Az első rovásírásos oldal.

Somogyi gyűjtemény. A szegedi könyvtárban. Leltári szám: Inc 287. Elöl 1, hátul 5 rovásírásos lap, az írás normálisan fektetve, szélteben, a 12. rét formátumú kis kötetben. A szerző kiadása. Friedrich Klára átírása.

BARCLAY kódex, 1659.

A szerző pontos neve Jean Barclay (1582-1621), humanista tudós, hitvitázó, aki nemzetközi rangját lényegében két híres allegorikus regényének, az

Euphormionak, s még inkább az *Argentisnak* köszönheti, amelyek közül az utóbbi Richelieu bíboros kedvenc olvasmánya volt. Ez lényegében egy kulcsregény III. és IV. Henrik idejéből, s első kiadása 1621-ben jelent meg Párizsban, majd ugyanott 1625-ben. A Leydenben kiadott mű 1650-ben már jegyzeteket is tartalmaz, egy későbbi kiadás meg immár két kötetben jelent meg. Ez az egykötetes Leydeni kiadás az, amelyben rovásírásos beírások találhatók.

A vártérkép. Első előzéklap 281- 37 jobb.

A Szegedi könyvtárban. Kiadása a szerző gondozásában és kommentárjaival, Friedrich Klára átírása.

SEIDEL kódex, 1661

Bekötött rovásírásos kódex: Seidelii, Brunonis: *De moris incurabilibus*, 1661. Seidel, Bruno (?-1591), orvos, író. Szegedi könyvtár.

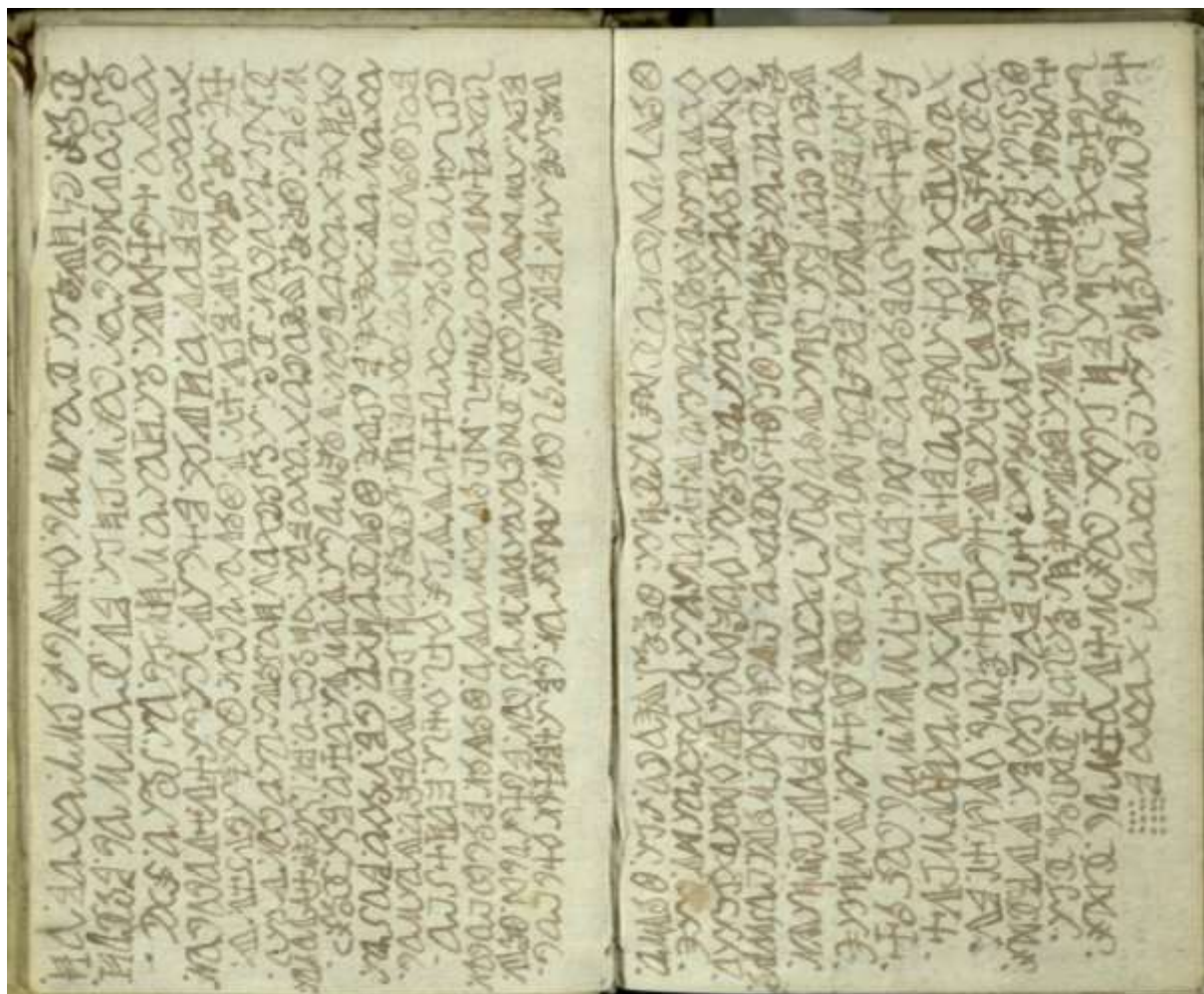
A kódexnek csak a hátsó előzéklapjain vannak rovások. A kötet hátsó fedéllapja belsején a kiadás éve 1661, valószínűleg a könyvtárt leltározó bibliográfus keze nyoma. A szerző kiadása.

SYDENHAM kódex, 1683

Bekötött rovásírásos kódex Sydenham, Thomas: *Observationes medicae*, 1683. Sydenham, Thomas (1624-1689) angol orvos. Szegedi könyvtár.

A kódex 4 oldalt (2 lapot) tartalmaz a könyv elején s 4 rovásos oldalt (2 lapot) a könyv végén. A beírások szokatlanul, a normális írással ellentétben az oldalak hosszában íródtak. Ezért a rovásoknál itt bal-jobb helyett a felső-alsó megkülönböztetést használjuk.

A szerző kiadása. Friedrich Klára átírásai.

A kódex elejéből. I. old. 286-01 felső; II. old. 286-01 alsó.

LEXICON PHARMACEUTICUM, 1698

Nyolcadrét alakú latin nyelvű vaskos 328+76 lapos gyógyszer tudományi lexikonba bekötött rovásírásos anyag. Elöl 4 lapra (6 oldalra), hátul 6 lapra (10 oldalra), az oldal hosszába fektetett rovásírás, a bekötött üres oldalakra. Szegedi könyvtár. Kommentált kiadása 2012-ben. Friedrich Klára átírásai.

SCHOEPFFERIUS, 1713

Kézirat Schoepfferius, Joh. Joah.: *Synopsis Juris*, Frankfurt, 1713. Beillesztett rovásírásos anyag. Johann Joahim Schoepffer (1661-1719) tudós jogász műve.

A 8-adrét kötet 886 oldalt és Indexet tartalmaz. Az első előzéklapon, s a hozzákötött lapon igen fakó barnás tintával írott rovásanyag, a könyv végén két oldal rovásírás, valamint egy latin nyelvű beírás. Szegedi könyvtár. Kiadta Mandics György. Friedrich Klára átírásai.

ZENO kézirat, 1718

Negyedrét, bőrkötéses könyvek, mindkettő Francisc Joseph Zeno (1690-1742) latin nyelvű munkája. Az első mű, a *Gloria Austrasiae* című a Lotharingiai ház genealógiájával foglalkozó dolgozat (28. oldal) amihez hozzákötötték a *Respublica Christiana* (Oeniponti, 1718) vaskos dolgozatot 6 lap előszó + 598 + 24 old. index. Szegedi könyvtár.

A kéziratban egyetlen oldalnyi rovásszöveg. Kiadta Mandics György. Friedrich Klára átírása.

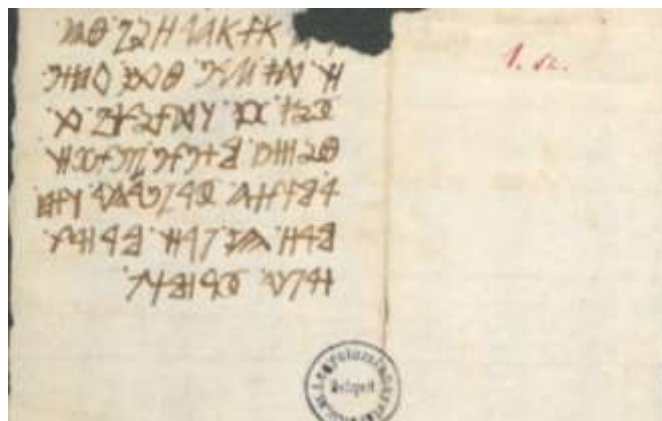
PUFFENDORF kézirat, 1723

A rovások bekötve Puffendorf *De officio Hominis et Civis* munkájába (címlap nélkül, *Jus naturae* felirattal, 1723.) A cím csak a második rész előtti címlapról következtethető ki.

A könyv Samuel von Puffendorf (1632-1694) jogászati munkája. Szegedi könyvtár. A valaha üres 292. oldalon egy táblázat magyarul különféle jelekkel, majd a könyv végén újra a jelek, majd 4 oldal zöld tintával. Ez a kézirat nem csak ének másolatokat tartalmaz, hanem prózát is, mint a Barclay kódex. Kiadta a szerző. Friedrich Klára átírása.

HEGYI TAH GYÖRGY kézírata (1572- 1760?)

Rovásírásos papírlapok, 42 darab az elsődleges számozás szerint. Zömében régi jogászati szövegek, szerződések, nyugták, periratok hátoldalán. Egyetemi könyvtár. Kiadta a szerző. Tisza András átírásai.

Az előző gyűjtemények pótlásai és más elveszett gyűjtemények töredékei

A szerző kiadásában és átírásaiban, 2016-ban. (Somogyi Antal Rovásírásos gyűjteményei IV. köt.

2. Egy gyűjtemény tabuvá lesz

Láthatjuk tehát, hogy Magyarország legnagyobb, jelentős könyvtári gyűjteményeiben találhatók az előzőekben bemutatott anyagok. Az első anyag kiadásra is került, a második egy jelentős tudományos társaságban került bemutatásra, még a nyolcszázas években, s mégis, ennek ellenére valamennyi kikerült a köztudatból, s majd 150 esztendőn át semmilyen érdeklődést nem keltettek, egyetlen érdemi vizsgálat sem történt.

Hogyan lehet ez? Olyan bővében vagyunk Mátyás kori verseknek, szövegeknek, hogy senki fel se üsse őket ennyi időn át? Mi történt?

Nos ez már olyan történet, amely megörökítésre kívánczik.

A magyarázat a magyar nyelvészet történetébe nyúlik. 1870 körül ugyanis a magyar nyelvészen belül ádáz háború dúlt a gyöknyelvészet és a hangváltozási törvényt követő két iskola között.

A hagyományörzők a Czuczor–Fogarasi szótár körül csoportosultak, mely a magyar nyelv önmagából fejlődését vallotta, ezzel szemben a liberális vonal Jakob Grimm német nyelvészt követte, aki 1848-ben kiadta nagy munkáját, amelyben leszögezte, hogy a nyelvek legfontosabb sajátosságai a hangváltozási törvények.

Az egyforma törvények nyelvcsaládokba sorolják a rokon nyelveket. Az iskola híve Magyarországon Hunfalvy Pál lett, egy szepességi német jogász, aki Hundsdorferből magyarosította nevét Hunfalvyra. A forradalmi parlamentben Kossuth ellenes ellenzéki Hunfalvy a forradalom leverése után a német nyelvészetben látta meg azt a tudományos eszközt, amely segítségével szétzúzza a magyarság öntudatát, kulturális önbecslését.

A császár a németbarát magyarság ideológiai szócsövéül az *Új Magyar Múzeumot* adta, melyek első évfolyama első számában (1850) maga Hunfalvy írta a vezércikket. Ebben kifejtette, hogy a magyarság egy évezrede tévúton jár, amikor nemzeti összetartó tulajdonságaként a harci vitézséget nevezi meg. Ha e

helyett a tudományokon, a kultúrán és az anyagi jóléten buzgólkodott volna, akkor most nem tartana ott, ahol tart. A magyarság azonban rest a tanulásra, ezért aztán ne is csodálkozzon, hogy elveszítette függetlenségét!

1852-ben támadást hirdet a Grimmhez képest elmaradott és vidéki magyar nyelvtudomány ellen, majd 1854-ben már nyíltan a Czuczor–Fogarasi szótár a támadási súlypont. Hogy miért lehet baj egy szótár? Nos azért, mert, ha elfogadjuk Czuczor és Fogarasi elvét, mely szerint a magyar nyelv a magyar nyelv ősi gyökeiből magyarázható alapvetően, akkor elfogadjuk a magyar nyelv önálló eredetét és a magyar nép egyedülálló ősiségét. Ha viszont a magyar nyelvet becsatoljuk egy alkalmasan megválogatott nyelvcsaládba (finn–ugor), akkor egy néhány száz szóból álló ősnyelv képe rajzolódik ki, amelyik primitív, vadászó-gyűjtögető őseket feltételez, akik nyershúsevők! Minden más szót egyszerűen átvételnek lehet meghatározni, ami a magyarokra hosszú vándorlásai alatt ragadt a műveltebb népektől.

Nos ezen kulturális romboló eszköz megvalósítása érdekében Hunfalvy minden támogatást megkapott. Folyóiratokat, sok honorárium fizetési lehetőséggel, külföldi tudóst, aki magyarul ugyan nem tudott, ám járatos volt a hangtörvények előállításában szótár tanulmányozás alapján, s végül vaskos ösztöndíjakat, jól fizetett katedrákat, tanári, intézeti, kutatói állásokat. Végül kulcspozíciót az Akadémián, hogy csak a megfelelő emberek jussanak címhez, ranghoz, pénzhez.

Hunfalvy élt is ezekkel a lehetőségekkel. Reguly Antal hagyatéka alapján feldolgozott egy vogul monda anyagot, kijelölve a célnyelv szavait, amihez a magyart kell hasonlítani, sőt nagy tanulmányutat is tett császári aranyokon. No, nem Szibériába, nem oda, ahova csak a rendszer ellenségeit száműzik, hanem Finnországba és Észtországba, ahol sokcsillagos szállodákban lakhatott, élhetett, úgy ahogy az rangjához illett.

Czuczor és Fogarasi gyökszótára első kötete 1862-ben jelent meg, az utolsó, a 6. kötet 1874-ben. (Az utolsó kettőt már egyedül fejezte be Fogarasi.)

Ebben a szellemi környezetben alkotott Somogyi Antal (1811-1885), aki Kossuth titkára volt, társ a száműzetésben, nagy magyar, aki a magyar múlt nyomait kereste a külföldi könyvtárakban és múzeumokban. Később, amikor amnesztiát kapott, visszatért, és tovább folytatta ezeket a tevékenységeket. 1871-ben jelent meg *A nyelv huszonnégy hangjáról, mint a szótár és nyelvtan megannyi eleméről* című dolgozata, amely még tovább megy Czuczornál és Fogarasinál is, akik az egy hangból álló gyököket csak szókezdő esetben vizsgálták, itt is megkülönböztetve a hangutánzó formákat, az indulat és kedélyhangokat, a mozgásjelenségek követését stb. Somogyi ezzel szemben más esetekben is próbált egységes megoldásokat keresni. Így a nyelvészek lestek rá, s amikor elkövette azt a hibát, hogy az általa meglett első rovásírásos kódexet megtalálta, s amikor át akarta írni latin szövegre, belebonyolódott. A hibásan átírt és értelmetlen részeket ugyanis a saját elmélete alapján új szavakká formálta, amelyeket aztán a nyelvészek könnyedén kimutattak.

Így született meg az az ötlet, hogy Somogyi **kitalálta ezeket a szövegeket saját nyelvészeti munkája példatáraként**. Szarvas Gábor, a magyarázat

kiagyalója mindezt 10 szó összehasonlításával „igazolta”, csak azt feledte el megnézni, hogy vajon igaz-e ez a rovásírásra is?

Nos, kutatásunk azt igazolta, hogy azokon a helyeken, ahol Szarvas Gábor „hamisításokat” fedezett fel, ott egyszeres vagy többszörös másolási hibák miatt értelmetlen a szöveg, valóban. De ez nem jelenti azt, hogy ezek a szöveghelyek nem rekonstruálhatók helyesen. S akkor mi lesz a híres csalóból és hamisítóból?

Ez a fajta nyelvészkedés nem alkalmas a vita eldöntésére.

A jelenséget közvetlen közletről szemlélte Arany János (1817-1882), aki 1877-ig nyűgös teherként viselte az Akadémiai főtitkárságot. Híres kapcsos könyvébe jegyeztette fel a nyers valóságot, amit csak Hátrahagyott verseinek gyűjteménye tárt fel:

„Bonczold csak nyelvész! Hát baj, hogy az áldozat elvész?

Tartozik ez terád?... Egy biztos: *nem anyád!* (1877 után).

(Vö. *Arany János Munkái*. Új kiadás Hat kötetben. Negyedik kötet. Hátrahagyott versek. Franklin Társulat, Budapest, 1900, 272.)

Vagyis Arany János világosan leszögezte, hogy Hunfalvy és Budencz hozzáállásának gyökere, hogy a magyar nyelv iránt semmi empátiával nem viselkednek, mivel idegenek, idegen szívűek, élőhelyük a Monarchia, annak a hű fia, s nem Magyarországé, amely csak kenyérkereseti hely, nem szülőföld, még ha formálisan közben magyarokká is lettek.

3. Újabb manipulátorok

Hogy egy *hamisítvány* gyanúja több mint 140 éven át ne ébresszen kételyeket, arra egy nagyon erős megerősítés szükségeltetett. S az, aki elkövette, olyan tekintély kellett legyen, akiben a rovásírók megbíznak. Nos, ezt a *nem túl szép szerepkört* Sebestyén Gyula, a rovásírás történetének egyik legnagyobb alakja *játszotta el*.

Sebestyén Gyula (1864-1946).

1889-től az OSZK-ban dolgozott (akkoriban a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára), s a megszülető – hogy pontosak legyünk, a Hunfalvy Pál által alapított (!!!) – Néprajzi Társaság titkára, majd elnöke lett. E társaság folyóiratában, az *Ethnographiában* közölte tanulmányai zömét, amelyek egy

része népköltési gyűjtemény, másik része a pásztorkultúra tárgyi emléktára, a rovásbot gyűjtemény.

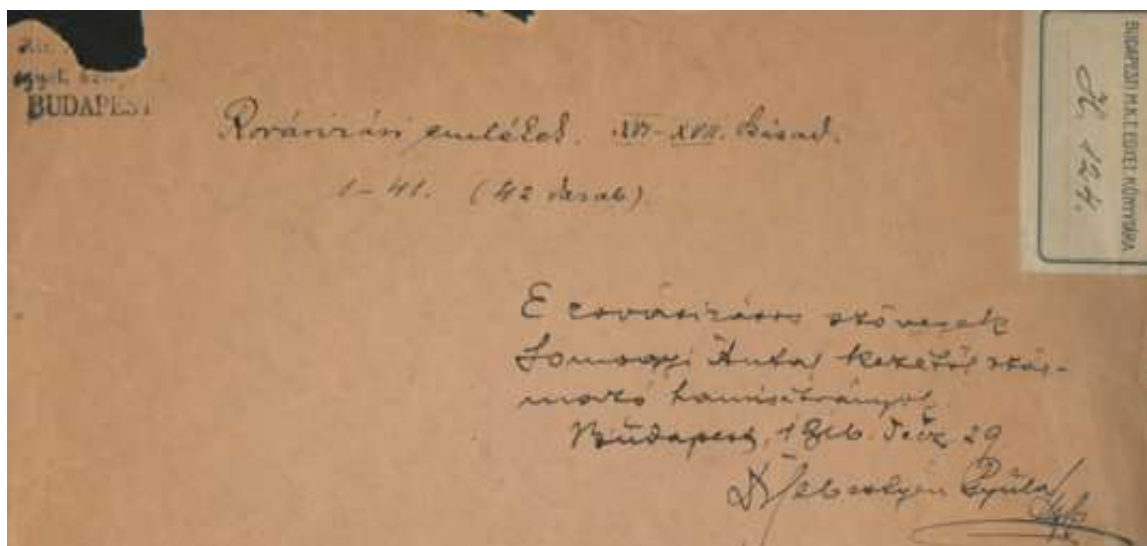
S itt jutunk el a rovásíráshoz és Sebestyén Gyula dilemmájához. Ő ugyanis hivatalból gyűjthette a rovásbotokat, mint néprajzos, hivatalból ismerte a rovásirodalom teljes kézirat és könyvállományát, mint könyvtáros, s így kulcspozícióban ült ahhoz, hogy megírhasa a rovásírás első teljes tudományos monográfiáját. Ezt a feladatot el is végezte előbb egy folyóirat cikksorozat formájában (Sebestyén I-X, *Ethnographia* 1903-1906), majd két könyvben (Sebestyén 1909, Sebestyén 1915). Csakhogy, mint jeleztük, amíg a gyűjtés olyan anyagokra irányult, amelyek a magyarok kultúrája népi jellegét igazolták, amely belefért az elvárt birodalmi alapkoncepcióba, amely szerint a németek képviselik a magas-kultúrát és a magyarok csak a magas-kultúra tömegekbe alászállt törmelékeivel rendelkezhetnek, addig nem volt semmi probléma.

Vagyis amíg a rovásbot csak annyit jelentett, hogy a nép megtanulta, hogyan kell kifizetni urainak az adót, az pontos és jó volt, de amikor azt próbálták igazolni, hogy már a honfoglalók is tudták az írást, krónikákat, verseket írtak, még a bajorok megjelenése előtt – akkor kitört a dühroham. Sebestyén a dilemmát úgy oldotta meg, hogy a *rovást* elkülönítette a *rovásírástól*, s e módszertani trükk szabad kezet adott számára gyűjtései zavartalan folytatására az adott intézményi keretekben, és ugyanakkor az elhatárolódásra a Tar–Fadrusz–Király ügyben a forró, égető kérdésekben való nyílt helytállástól.

Ha megszorongatták, akkor azt mondta: Tar tudott róni, de nem rovás-írni. Rovás-írni csak most, pár éve tanult meg. Ezért a magyar rovásírás valami halott dolog, amit a magyarok átvettek valakitől, mint annyi mást, így semmilyen elsőbbség sincs a német rúnákhoz viszonyítva. E csúsztatásokkal 1905-ben az MTA levelező tagja lett, hiszen e „Habsburg-farkú mű” elég volt ennyihez.

Am **1915-ös monográfiája után hiába várt a teljes jogú tagságra, nem kapta meg.** Ugyanis 1915 után, mikor az Akadémiai Kiadónál megjelent Sebestyén második rovásírással foglalkozó könyve, valaki felfedezhette, hogy ebből a könyvből kimaradt a Hegyi Tah György mű ítélete, s ezért valaki túlzott lelkesedésében véletlenül s kellemetlen (lehet leleplező) következményekkel belekezdhetne ennek feltárásába, amit az Akadémia mindenképpen el akart kerülni, mivel **a rovásírás egyáltalán nem illett be a hivatalos képbe, amelyet a pogány, vérszomjas, műveletlen barbárokról alkottak**, s kirívóan **szembement a finnugor rokonság koncepciójával** is, hiszen a magyar az egyetlen a mintegy 15 finnugor alap-kultúrából, ahol ismeretes a rovásírás jelensége.

Ezért Sebestyén Gyula újra a végigjárta az **árulás** útját, mint Péter apostol, Krisztus elfogatása éjszakáján, megtagadta ezt az elég terjedelmes anyagot, hogy 7 hiteles emlékből álló művét akadémiai tagsággal koronázhassa, kimutatva, hogy a rovásírás egy késő középkori átvétel a magyar kultúrában, s egy halott kísérlet. Ennek a hozzáállásnak bizonyossága, hogy dátummal pecsételte meg örök ítéletét a Hegyi Tah György kézirat tetején:

Sebestyén Gyula jegyzete a Kézirat borítóján: „E rovásírásos szövegek / Somogyi Antal kezétől származó hamisítványok. Budapest, 1916. dec. 29. Sebestyén Gyula.”

Sebestyén azonban elkésett. Már dúlt az első világháború, s hiába írt Habsburg hűségéről hozsannákat a Szily Kálmán emlékkönyvbe: a Monarchia összeomlóban volt. Így soha, de soha nem érhetette el a kívánt célt: a teljes jogú tagságot.

Mi több, jött a Tanácsköztársaság, s egyes bizonyítatlan hírek szerint, Sebestyén elvállalta a néprajzi (?) kulturális népbiztosi funkciót, remélve, hogy az új rendszer, immár minden díjjal elhalmozza, de az új pozíció pünkösdi királyság volt. Mert jött Trianon, majd Horthy, s örülnie kellett, hogy nyugdíjazták.

Az új helyzetben megpróbált a korszellemhez igazodni, s *Gesta Hungarorum* néven egy ötkötetes költői elbeszélést írt, amelyben az általa és más folkloristák által gyűjtött regösénekekből és népdalokból próbált egy **új magyar eposzt** létrehozni a Kalevala mintájára.

A *Gesta Hungarorum* címmel megjelent ötkötetes művet 1925/1943 között adta ki. Sebestyén bevallott célja, hogy egyetlen hatalmas mítoszfolyammá szerkeszti a magyar epikus mítoszanyagot Homérosszal és Vyasával (a Mahábhárata szerzőjével) kélve távoli versenyre (Előhang I. köt, 1925, 21). Sajnos néhány sor leírása az elkészült műből elegendő annak eldöntéséhez, hogy az író nem költő. Bár mindent elkövet, hogy a rímtelen alexandrinus vers igényeit formálisan kielégítse, a vers, versként lapos marad és prózai.

Példánkat a számunkra legfontosabb II. kötetből vettük, amelynek VII. része az Írás elnevezést viseli, s az írás története szeretne lenni:

„A hun kovács kardja, s öntöző művei,
A finn kovács malma s pénzt verő sulykai
Népünket nem tudták boldogabbá tenni,
Mint a búzaföldet turo magyar eke
S a füves pusztákon legelésző nyájak
Tették Magyar népét.”

(Sebestyén Gyula: Gesta Hungarorum, II. könyv. Ménrót, Magy. Kir. Egy. Nyomda, 1925, 130.)

Hogy Sebestyén e művével nem került be az irodalomba, minden értelmes olvasó számára érthető, ám hogy miért nem tartja számon a szakma sem, így, a cím után, érthetetlen. Főként akkor, – gondolnánk, – amikor az első kötetben rajongva ír a vogulok és osztjákok mitológiájáról, mely megőrizte a magyar mitológia alapjait (I. kötet. Őshiedelmek, 1925, 109-111).

Nem marad el Hunfalvy és Budenz dicsérete sem (id. mű, 109), ám mindezek ellenére Sebestyén Gyula ezen műve ma egy külső raktár mélyén porosodik, s rajtam kívül nem tudom, hányan hozták be s olvasták el a szakértők közül. Gyanítom, hogy a bibliográfusokon kívül nem sokan idézték eddig.

Mi a bűne? Nos az, hogy Sebestyén felfedezte, hogy ez az ősi mitológia, ha figyelmesen elemezzük, egy magas-kultúrával való *ősi találkozás* emlékét őrzi. Egy fejlett Istenhit félig értett töredékeit érhetjük tetten, meg fejlett gazdálkodás, állat-tenyésztés és mezőgazdaság elemeit. Honnan származnak ezek? Hogy nem a tajgából, biztos. S akkor? Egy déli kontaktus, és máris ott vagyunk a *sumérok*nál, akik mitológiájában Sebestyén meggleli a hiányzó elemeket! (Id. mű, 112-117.)

Nos Sebestyén eme műve azért vált visszhangtalanná, mivel ez nem szivároghatott ki, hogy egy MTA levelező tag sumirológus. Ez lehetetlen. Ez botrány. Megengedhetetlen.

Ez így jelenik meg az írásról szóló énekben:

„(A pásztorok)

Télre délnek szálltak a Tigris vízéig

S a Nílus vízéig.”

(...)

„A Tigrisnél őket

Szumírok fogadták s a rokoni kapcsot

Házasságok útján szorosabbra fűzték.

A szumírok kaptak a finn atyafitól

Pénzverő s lisztörlő csodamalmot.

A pásztorok viszont megtanultak róni.

A számadó csak a számot metszhette ki,

A királlyal már a betű-rovás csodás

Titkát is közölték. Istendicséretnek

Tekintett és ezért szentségnek is tartott

Világfelforgató nagy művészet volt ez.

Aki elárulta – ha az árnyékvilág

Túlsó végén volt is – a beavatottak

Azt menten megölték.” (Id. mű, II. köt, 181.)

Bár Sebestyén Gyula elképzelése eléggé naiv és konvencionális az akrofónia megjelenéséről, a történet a sumér királyfiról, aki beáll levélhordónak, hogy lássa leendő magyar mátkáját, elég bugyuta, mint ahogy a krimi szerű

titkolózás, aminek semmi alapja, hiszen a rovásírás történetében semmi sem mutat arra, hogy ez az írás hatalmas titok lett volna.

Az írás története nem is zárulhat mással, mint a busztrophedon felfedezésével, amit Sebestyén oly hatalmas ötletnek tartott, hogy a mítoszban megjövendölte „egy nagy ember” jövetelét, aki 4000-5000 év után majd rájön erre. (Id. mű, 146.)

Persze Ő az a „nagy ember”, de e zsenialitást mások nem nagyon méltányolták. Bár a 21 regéből álló Emese Álmában Trianont is megénekli (V. kötet, 1925, 472-484), s egy-egy vaskos kötetet szentel Atilának és Árpádnak is (III. köt. és IV. köt. 1943), elvesztett becsületét nem tudta visszaszerezni.

Halála előtt egy hatalmas rovásoszlopot állíttatott ugyan Balaton-Szepezden, mely önnön dicsőségét hirdeti, ám valójában ez csak intő ujj mindazoknak, akik megpróbálják kijátszani a sorsot, s a hatalom kiszolgáltatásával összeegyeztetni a rovásírás-kutatást.

II. A Karacsay kódex és doboza

1. Mindenki szidta, senki sem látta

1888-ban került a felszínre Király Pál (1841-1902) etnográfus révén a Karacsay kódex anyaga, ami Karacsay Clemence grófnő örökségéből került elő. A szöveg a Ciceró kódex szövege után a második leghosszabb rovás anyagot tartalmazta. Az Országos Régészeti és Embertani társulat 1888. március hó 27-én tartott gyűlésén Király Pál mutatta be a 68 rovásírásos oldalból álló negyedréti alakú kéziratot, mely – mint fentebb írtuk – Treutler Jeromosnak (Hyeronimus Treutlerus, 1565-1607, ismert jogász) Marburgban 1606-ban kiadott jogi munkája elé (7 lap), valamint Dominicus Arumaeus (1579-1673) jogász 1619-es jénai kiadványa szabad lapjaira (27 lap) volt bekötve. A kézirat 54 hegedűs éneket tartalmazott, valamint egy rövid prózai szöveget, s több rövid rovásírásos lapszéli megjegyzést. Több kéz írta „székely hun” betűkkel, s több helyen a lapokat kiégették. Az égések azonban általában nem hatoltak keresztül több sor oldalon, ahogy az normális lenne, ha szikra kerül egy könyvbe, hanem a lyukak minden oldalon máshol helyezkedtek el, mintha a tűz még az ívekre hajtogatás és könyvbe való bekötés előtt érte volna a szöveget.

Király Pál részint XVI., részint a XVII. sz. elejére tette a benne található szöveganyagot. A tudós a budapesti Paedagogium tanárképző főiskola tanár-igazgatója, úgy vélte, hogy ez az a könyv, amelyről Komáromi Csipkés György: Hungaria illustrata (Ultrajeti, 1655, 21. old.) szól, s akkor a Debreceni könyvtár kincse volt. A könyv a debreceni könyvtár égése idején tűnt el. Ezt kereste Bél Mátyás 1718-ban, s nem találta.

A könyv, a Karacsay család férfiágon való kihalása után több régész, nyelvész kutató kezén fordult meg előzőleg, majd a grófnő levelezése elemzése mutatott rá arra, hogy hozzá Somogyi Antaltól került, annak halála (1885) előtt. Mivel, 1873-ban Szarvas Gábor Somogyi Antalt azzal vádolta meg, hogy a

Ciceró kódex anyagait, amelyeket *Régi Magyar énekek* címen tett közzé, hamisította, rögtön felmerült a gyanú, hogy ez a kézirat is Somogyi-hamisítás. Ezt Sebestyén Gyula fogalmazta meg a rovásírásról írt cikksorozatában, majd monográfiáiban, s a Karacsay kódex a bélyeget azóta viselte.

1902-ben a nagy rovásírás vitában, a kézirat központi szerepet kapott, mivel néhány énekét Fadrusz János felvéste a Zilahon leleplezett Tuhutum emlékműre. Történt ez mintegy 3 héttel a híres kolozsvári Mátyás-szobor felállítása előtt, amely hisztériás rohamot váltott ki a korabeli hatalomból, hiszen Mátyás kapcsán kifütyülték az ünneplő diákok a Gotterhalte-t, a hivatalos himnusz, s helyette ismételten a Kossuth nótát énekelték el. Bár Ferencz József tanácsosaira hallgatva már eleve augusztusban lemondta a Mátyás szobor avatáson való részvételt, s a Trónörököst, József főherceget küldte ki maga helyett, az Erdélyben viharos nemzeti érzelmeket kiváltó Kossuth-centenárium kapcsán, a Főherceg is lemondta a Mátyás szobra előtt a tisztelgést, s helyette fiát küldte ide, majd országszerte elindult a kampány a kisebb célpont, a Turul emlékmű, s főként annak rovásírásos feliratai ellen. 1902. szeptember 22. és 1903 márciusa között több száz cikk jelent meg e kérdésben, mocskolva a feliratokat, s ezek forrását, a Karacsay kódexet, mocskolva a Kódex leíróját, Király Pált, a szövegek vésésre alkalmas átíróit, Tar Mihályt és fiát, s végül Fadrusz Mihályt is, aki nem volt hajlandó elhatárolódni a rovásíróktól. Mivel a sajtóban a vita nem érte el a célt: a rovásszövegek egyértelmű elítélését, a Magyar Tudományos Akadémia lépett fel ellene, s adott ki egy megbélyegző könyvet, mely kimondta a hamisítás tényét. Így aztán kialakult az a furcsa helyzet, hogy kazalnyi cikk, meg egy teljes könyv jelent meg egy könyvről, amelyet senki sem látott, senki sem olvasott, az egyetlen Király Pált és Fadruszt kivéve, akik látták és olvasták a kéziratot.

Azóta is könyvek százai ismétlik az akkor született vélemények némelyikét, anélkül, hogy elolvasták volna az eredetit! S ennek immár 114 éve!

Persze a könyvet nem könnyű elolvasni annak, aki keresi, mivel egyetlen könyvtáros sem ismeri ma már a Karacsay kódexet, s aki ezt keresi, az merev elutasításra talál csak. De aki nem adja fel könnyen, s hajlandó egy pár hetet szánni a Nemzeti Múzeum és az OSZK régi gyűjteményei kézzel írt cédulái összehasonlítására, s utána néz a jelenlegi két gyűjtemény elválasztása történetének, rá fog jönni, hogy ***ma a Foll. Hung. 2786/a. hordozza az egykor Karacsay Kódex néven elnevezett gyűjteményt.***

Ha ezek után rendelkezik ***kutatói megbízatással***, megrendelheti a könyvet, s két nap múlva maga elé kerülhet a könyv:

Hieronymi Treutleri F. C.: Selectarum disputationum ad jus civile

Justinianaeum quinquaginta libris pandectarum comprehensum.

Volumina duo, Marburgi, 1606, in 4°, vol. I, 4.f + 291p; vol. II, 4.f+

340 p.+14 f.(index); Hozzáköteve mint harmadik kötet: Arumaeus,

Dominicus: Discursus Academici ad Auream Bullam Caroli Quarti

romanorum imperatoris etc., Jenae, 1619, in.4°, 4f+373p.+15 f(index).

Eredeti kötés, díszítés nélküli egész pergament, mely az idők folyamán elsárgult, az összekötött könyvek összegyalulva, a lapélek kékre színezve.

A belső első védőlap után a könyvkötő, a két könyv összefogása előtt jegyzetelésre” elől 7, hátul 27 tiszta lapot kötött” Sebestyén Gyula szerint. Ez a 7, 27 lap **nonszensz**, csak 4 többszöröse lehet a szám, az akkori technikából következően. Valóban, ha megnézzük az adott végeket, látható, hogy elől a 8 lap van, de ebből az elsőből a végső kötés után az első előzéklap lett, pedig az régen a rovasanyag fedőlapja volt! Hasonló a helyzet a második köteggel, ahol egyik lap, az 56-ik, kijár, tehát nem 27, hanem a 28-ik lap volt, de mellette egy rés a kötésvászonon, ami 32 lapra utalna, vagy esetleg 40-re.

Az első (fedőlap belső) és a második lap (előtét) ezen kívül egy csomó Sebestyén által egyáltalán nem jelzett rövidítést, possesori beírást tartalmaz, amelyekből rekonstruálható a kötet régi tulajdonosi rendszere.

A fedőlap belsőn két összerovott jelsor látszik, amelyeket Tisza András rovas modorban BB vagy BKB, majd alatta BKBMS formában értelmez, de nem jut feloldáshoz.

A kutató (M. Gy.) szerint itt egy tipikus latin iniciálé összerovásról van szó:

AV = AVocatus (ügyvéd).

ARVA = Árva – ARVA ügyvéd.

A papír jellegéből úgy tűnik, hogy ez a legkésőbbi rész, a pergament-kötés kora, amikor a 3 kötetből egy lett. Ezt jelzi a kitört pergament borító felső végén kibetűzhető beprésselt ARV (törés) szó. Vagyis a feltehető utolsó tulajdonos **ARVA ügyvéd**. Ezzel szemben az előtétlapon vannak az előző tulajdonosok. Az első nagybetűs latin írás jelzi:

+ HAVE ANIMA MAGYAR (A LELKE MAGYAR VOLT)

+ (meghalt).

Úgy véljük nem ő az első tulajdonos, hanem a második, amikor a pusztai rovasírás oldalakból állt a kötet.

Az első tulajdonos nevét 3 nagy díszes rovas P jelzi függőlegesen. Mindegyik P vízszintes szárában a birtokos neve: **P-IBeR P-ÉCSI P-ÜSPÖK**. Mivel **Píber János 1611-től 1619-ig volt pécsi püspök**, világos, hogy ő hozta létre a rovasos gyűjteményt.

Píber János a Katolikus Lexikon adatai szerint 1633. október 20-án halt meg. Gyűjteményét a püspöki hagyatékából ekkor vehette meg a következő tulajdonos, akinek neve ezen az oldalon olvasható. P. Paul, akinek gyűjteményében ez a kötet a P 179. számon került beiktatásra. Ha nem hagyatékából vásárolta, akkor P. Paul Píber püspöktől **ajándékként** kaphatta 1619-1633 között, valamilyen ügyvédi szolgálat fejében, hiszen Píber püspök elég szegény ember volt, hiszen püspöki birtokai a török hódoltsági területeken voltak, így püspöki címével nem jár püspöki jövedelem is.

Hogy meddig volt az övé, azt csak abból sejtjük, hogy Exito A. D. +1697 – olvasható vékony tollal.

Úgy véljük, hogy P. Paul sorra vásárolta meg az adott könyveket: a Justiniánus törvénykönyv kommentárjait és Aumeus traktátusát az Aranybulláról. Pál úr igen jó és művelt jogász lehetett, aki nem csak latin írásbeliségeivel remekelt, hanem **rovásírni is tudott**. Az adott korban (1619-1697) valószínűleg ő írta a nyomtatott könyvekbe a jogi vonatkozású

megjegyzéseket, s egy nagyobb beírást a III. kötet előszava után (l. a könyvbeírásoknál). A kötet táblájának belsején rovásbetűkkel:

MeNYÜTÖ KŐ BeLE.

Ez feltevésünk szerint a jogi kódexekre vonatkozik, hiszen sem a Jusztiniánusz kódex bizánci jogrendje, sem a Nyugat-római Birodalom IV. Károlya (1346-1378), aki az Aranybullát kiadta és Arumeus e műben dicsőít, nem nyerhette el nagyon a tetszését, egy jogaiban frusztrált magyarnak. Mellesleg e császár leánya volt Margit, Nagy Lajos magyar király első felesége, míg középső fia Zsigmond, aki magyar király lett.

A tulajdonos még egyszer kifejti véleményét a kötetről a 108. oldalon egy széljegyzetben: MBŐPER = M (megjegyzés, rövidítés) BŐ PER, jelezve, hogy az adott törvény segítségével jó hosszú pert lehet vezetni. Mivel mindhárom bejegyzés láthatólag ugyanazon kéztől származik, a P. szerintem nem Páter rövidítése, hanem Prókátor. Vagyis **a tulajdonos nem pap, hanem jogász.**

A három kötethez 1697 után kötötték a jelenlegi helyére az első kötet elé és a III. kötet után a rovásgyűjteményt. A 3 kötet egy erős pergament burkolatot kapott, amelyet ma is visel. Ő is jogász, volt, aki tudott rovás-írni is. Ő az ÁRVA ügyvéd. Monogramjával már találkoztunk az 1713-ban kiadott Schopfferius kódexben, ugyanazon a helyen. (SARGY I, 106). Ott pedig kiderül, hogy jurátusok adogatták egymásnak a kötetet 1716-tól. (SARGY I, 172-175). Ennek tudatában úgy véljük, hogy az „Árva prókátor”, a Karacsay kódex 1700 utáni tulajdonosa, miután Paul (Pál) elhalálozott 1697-ben, s így ő két rováskódex tulajdonosa volt egyszerre, hiszen a Schopfferius is prókátorok kezén forgott. A Schopfferiusból tudjuk, hogy fiatal korában Árva prókátor Szigligeten is megfordult, Miklós nagybátyjánál, s tőle kapta **magyarság múltja iránti rajongást**. Most a Karacsay kódex utolsó oldalán levő latin nyelvű beírás a könyvkötőről, informál arról, hogy jogászuink a Duna-elvén élt, valahol a Dudvág folyó torkolata táján, Komárom megyében.

Itt következik néhány rejtélyes szám jel, majd nyíl írásjel, végül egy kijelentés: „Palatimus uram messere.”

Mindezeket Sebestyén Gyula vagy bárki más megállapíthatta volna, aki valóban a kezébe vette volna e köteteket, ahogyan mi tettük. Hogy nem ez történt, élünk a gyanúperrel, hogy egyik megelőző kutató kezében sem volt ez a könyv többet, mint néhány percet, s akkor is nem azt nézték rajta, amit kellett volna.

Sebestyén e kötetrel kapcsolatban kijelenti először, hogy ez azonos a Ciceró kódexszel, majd később állítását finomítja: „majdnem” azonos.

Ha gondosan összehasonlítjuk a szövegeket, akkor kiderül, hogy teljesen újak a Ciceró kódexhez képest:

- ofk 0010a, 12-20. sor Ság áldozata,
- ofk 0013b, 1-15.sor. A székelvekrül,
- ofk 0013b, 16-23 sor. A kis kerek tóruul (Losi és Ozi),
- ofk 0014a, 1-22. sor. A kis kerek tóruul (Losi és Ozi),
- ofk 0014b, 1-22. sor A kis kerek tóruul (Losi és Ozi),
- ofk 0015a, 1-6. sor A kis kerek tóruul (Losi és Ozi),

ofk 0015a, 8-23. sor Kelir táltos,
 ofk 0023a, Megi verte László király,
 ofk 0024a, Szent László leli se,
 ofk 0026a, 1- Béla király Csallóközi vadászata,
 ofk 0035b, Virágének viola dicsőségéről,
 ofk 0036a, Virágének viola dicsőségéről,
 ofk 0037b, A tett tovább él, mint az ember,
 ofk 0037b, Kám fia (nincs vége itt van egy szakadás),
 ofk 0038a, A kalandozás tiltása (Csicsei János),
 ofk 0038b, Zug vezér (variáció) Czenki Péter,
 ofk 0039a, Zug vezér (variáció) Czenki Péter,
 ofk 0039b, Zug vezér (variáció) Czenki Péter,
 ofk 0039b Még a kutyafejű tatár (töredék).

Ez tényszerűen 11 teljes új verset, s két töredék (a kéziratban itt szakadás van) verset jelent. E versek szerzői közül új Molnár Péter (Szent László lelise), Tilay János (A székelyekről, A kis kerek tóru (Losi és Ozi), Csicséri János (A kalandozás tiltása); Czenki Péter (Zug vezér).

A király legendák közül megoldódik a Szent László versek bántó hiánya, a nagy tatárjárás kérdése kimaradása (Még a kutyafejű tatár, töredék). Bővült a tündérek és emberek kapcsolata taglalása (különösen a Losi és Ozi, s kisebb mértékben a Kelir táltos is bővíti e témát). A Béla király csallóközi vadászata, s a Zug vezér gyarapítja az egyazon témára készült variációk számát, s felveti annak a lehetőségét, hogy a rovásírási irodalom valaha bizonyos témákhoz kapcsolt teljes énekciklusokat rögzíthetett. Béla Király csallóközi vadászata, Bősről (Béla és Amádé vadászata), Taksonyról (Taksony vadászata); lakomák (Atila lakomái); mágikus beavatkozásokkal tarkított kalandok (Zug vezér kaukázusi kalandjai) stb. Ez utóbbi egyfajta sajátosan magyar lovagregénynek is tekinthető, Merlin szerepében Ármánnal...

Hogy a maradék versek csak puszta másolatok lennének, ez sem felel meg a tényeknek. Hiányzó sorok, hiányzó passzusok jelzik, hogy itt ugyanaz a folyamat zajlik, amit a folklór-kutató, vagy a kódex kutató olyan jól ismer: átugrott passzusok, beleköltött új részletek bővítői az ilyen szöveg-hagyománynak. Ez az, amit tapasztalhatunk, s nem a gépies másolást.

Hogy mennyi nyelvi zűrzavar jött létre a sorról-sorra másolás közben bekövetkező természetes elírásból, mennyi származik az eltérő korabeli helyesírási szabályból (összeírás, különírás), és mennyi a száz más okból eredő probléma, azt bővebben máshol tárgyaljuk (a VI. kódex-kötetünkben). Most itt csak példaként felütve a 10a oldalt csemegézzünk: 7 sor. TUZITA = TASZÍTA, HAMARCSÁG = HAMARSÁG, 10-11.sorok: HaRAMUNKBAN = BiRAMUNKBAN = BIRTOKUNKBAN, a B=H betűtévesztés miatt, 13. sor: TÖRÖ TINŐ = TÖRTÉNŐ!! 16 sor: KÖNVEI = KÖNNYEI!! stb.

Egyszóval e jelenségek ezre igazolja, hogy ilyent nem tud produkálni a világ legügyesebb hamisítója sem. Sebestyén ez nem akarta észrevenni, vagy nem tudta, mivel bizonytalan volt az olvasatban.

Ahol pontos szó szerinti utalás van, ott vagy Somogyi átírását, vagy Király átírását veszi figyelembe. Például megjegyzi, hogy a ritka változtatás az, hogy amit Somogyi ÁRTMÁNY-nak olvas, azt Király ÁRMÁNY-nak olvassa. (Sebestyén, Akad. Ért, 1903, 195.). Erről viszont mindenki tudja, hogy ez Vörösmarty találmánya, tehát, hogy került volna a középkorba, ha nem Vörösmarty után készült hamisítványként. (Szily, Nyelvújítási szótár, uo.)

Nos, menjünk sorról sorra. Somogyiban valóban Ártmány szerepel, avagy röviden Ártó (Somogyi kódex 15.ének, 15. ének 16, 19), ahol pontosan úgy, ahogy a zoroasztrizmusban, választás kérdése, hogy Isten fényét, avagy az Ártó sötétjét választja az ember. A 6. ének 24, a 10 ének 80-117 és 232-234. sorai részletesen leírják ennek működését. Ez a Kaukázusi, mitikus korban történik, az ókori Arax völgyében (ma Örményország és Azerbajdzsán). Ezt Sebestyén nem ismeri el, hiszen a finnugor elmélet érzékeny pontja, csak csodálkozását fejezi ki, hogy hogyan kerültek a magyarsághoz perzsa hitbéli elemek? Az „Ártmány” Király Pál átírása – valóban Ármányra cserélte (Istenről, ofk 0003b, 4. sor). De honnan tudja ezt Sebestyén, ha nem olvasta az egészet? Onnan, hogy ez az első ének (Istenről) Király átírásában 1902 szeptemberében két napilapban is megjelent, mivel rá került a hírhedt, iszonyú botrányt kiváltó Tuhutum emlékműre! Így Sebestyénnak csak Somogyi átírását (RMÉ I, 4 old. kétszer!) kellett összevetnie Király Pál újfent csak latin átírásával! Hogy honnan jön a különbség, azt a rovás szöveg mondja meg: inc 238, 0005, 7. sor = AARTMAANY (betűről betűre kiírva) (SARGY III, 12.old), míg a Karacsayban 003 b, 4. sor ÁRMÁNY egy RM – összerovás van! Vagyis **két eltérő rovásíró hagyomány** van mögötte, s a „gépi másolás” csak szegény Sebestyén lázálmá! S minderről mit sem tud, mivel nem szánt rá egy pár évet, hogy mindezt elolvassa és kibogozza.

De menjünk tovább, hogyan is állunk azzal a Vörösmarty-féle kezdetekkel? Szily Kálmán: *Magyar nyelvújítás szótára* I. 1902-ben jelent meg, akkor novum volt. Az Ármány szó a 14-15. oldalon olvasható. A szócikkből kiderül, hogy Horváth János szerint az „Urdug” Ördög és az „Ármányos” régi szavak. Otrokócsi 1692-ben említi, s az „arameusból” származtatja, mások az „arianusból”, mások az „ármás” melléknévből. A szakma véleménye: köznévi elvonással alkalmasint a népnyelvből ered (*Magyar Nyelvőr* 17: 87, 133,222), de közismertté csak Vörösmarty *Zalán futásával* (1825) és Szenvey *Caballe und Liebe* 1841-es magyar fordításával vált.

Vagyis: **népi eredet**, valószínűleg **perzsa hatás, ám az irodalmi nyelvben közismertté csak Vörösmarty tette!** Nos, ez így mindjárt más! Ez az, amit mi csúsztatásnak nevezünk, a szent cél érdekében, hogy Somogyit, majd Királyt, s végül, ami mögötte van, a nagy terjedelmű rovásírás anyagait lejárassa! Az ártó ige, s az Ártó személy, s ennek továbbképzett formái a magyar nyelv ősi hozadéka, amelyben az Ártmány és az Ármány összecsengése az Ahrimánnal egy későbbi kor terméke (lehet átvétel). Valóban csak a folyamat végén jelenik meg a Vörösmarty-féle kapcsolódás, aki csupán **újra felfedezte** a perzsa kori kapcsolat nyelvi maradványát.

A tartalommal kapcsolatos másik „gyilkos” Sebestyén-féle észrevétel az „Etelköz” eredete. Ez, ugyanis – oktat ki Sebestyén – Constantinus Porphyrogenetosz új-görög feljegyzéseiből ered, mely feljegyzéseket latin fordítás kíséretében Meursius 1610-ban adta ki Leydenben, s Bekker 1840-ben, Bonnban. Magyarországon csak a XIX. század első felében kezdték használni őket. (Sebestyén Ak. Ért. 1903,195-196.) Csakhogy Sebestyén nem tudhatta, amit mi már tudunk, s nemsokára közzé is teszünk, hogy volt a magyar rovásíróknak egy ó- és új-görögül pompásan tudó fiatal tudós barátja, aki elemi iskolában olvashatta a bíborban született feljegyzéseit ferrarai tanárai könyvtárából: Janus Pannonius. (Lásd: M. Gy: Janus Pannonius és a rovásírás). Mint e monográfiában kimutattuk, nem csak Janus témái, hanem legújabb olvasmányai, Platónról a püthagóreusokig, az asztrológusoktól a kora keresztény kabbalistákig, beszűrődtek a rovásírás Mátyás kori énekeseinek tudástárába. Így került ide az Etel-köz, a Szeret-folyami megálló, Khorezm, Álmos ismeretlen történetváltozata és számtalan egyéb csoda, amelyekre Sebestyén fel sem figyelt, mivel a Kódexet alaposan nem tanulmányozta.

Ami Anonymus krónikáját illeti, **Sebestyén** újabb **módszertani tévedése**, hogy a magyar királyi könyvtárak teljes pusztítása utáni állapotot, amikor mindent, ami még megmaradt s értékesnek látszott, a császári könyvtárosok Bécsbe szállítottak 1560, majd 1686 körül, úgy állítja be, mint tény: Anonymus mindig a császári könyvtár mélyén lapult, s bizony senki sem láthatta addig, senki sem tudhatott róla. Pedig 1530-ig, amíg e versek zöme íródott, még elérhető forrás volt, a kancelláriában dolgozó deákoknak, vagy legalábbis tudhattak róla!

Az utolsó említett nagy ellenvetés a megégett oldalak kérdése. Im már az előző fejezetben is találkoztunk vele, s a megoldás nem egyszerű s nem egyenmű. Ugyanis nem minden égés a kéziratokban származtatható egyazon okból. Vannak természetes égések, amelyek véletlen kiugró szikráktól származhatnak, amikor a rovás anyagokat gyújtósnek használták a XVII-XVIII. században, s a gyűjtők gyakran onnan mentették ki a rovásokat. (Hegyi Tah gyűjtemény). Más esetben a kis kerek égetéseket, amelyek nem ütnek át csak egy lapon, írás közben alkalmazták az eredetiben kiolvashatatlan szövegek eléggé furcsa jelzésére (SARGY I, SARGY III). A Karacsay kódex esetében figyelemre méltó, hogy az égett oldalak a 3a-10a oldalakon láthatók, aztán a 18b/19a egy kis égés, 38b/39a oldalakon egy újabb található. Mivel az első sorozat pont az a hét lap, amire a rovást írták az első kötegben, arra gondolhatunk, hogy a szövegekkel akkor történt valami baj, amikor a könyvkötőnél leválasztották a kötet elejéről és végéről a rovásírást lapokat, s kiterítették őket, egyenként, míg a harmadik kötethez hozzákötést elvégzik. Próbáljuk meg elképzelni. Szétszedték a lapokat bekötésre várva, s ekkor történt? Ekkor hullott egy maroknyi szikra a szétszedett lapokra? A Második rész szerencsés volt, mert nem volt kiterítve, hanem két csomóban állt, s ezért innen csak két lap sérült?

Ez egy elképzelhető szcenárium. Máskülönben a foltok zömmel aleatorikusak, s nincs valami olyan rész, amit kendőzni kéne az égésnek. Az

egyetlen hely, amely tudatosság-gyanús lehetne, az 5a alsó margóján levő égetés, ahol a kereszttel jelölt helyet magyarázza egy alaposan elégett lábjegyzet latinul. A vége kivehető: „Számos ének”, s akkor már sejtjük a lábjegyzet tartalmát: Kamad földjén született Kám a magyarok őse, amit ezen ének mond, avagy Jáfet, az őse, amit a Számos ének mond (SARGY III, 92 1 sor, vagy 352, 8. sor (Kik Jáfet Szent Atyától / Származtatok Scitiából.) Mivel e lábjegyzetet Piber püspök írhatta, egyértelmű a válasz: ő a Jáfet-féle bibliai vonalat képviselhetette.

2. A nagy különbség

Ha most elővesszük a Karacsay kódex verseinek sorrendjét, és összevetjük mondjuk a Cicero kódexben megismert sorrenddel, meglepődhetünk, hiszen a Ciceróban ez az ének sorrendje:

1. Magyarok elődeiről,
2. Magyarok őseinek elődeiről,
3. Magyarok vándorulatáról,
4. Pannónia fogásáról (Hácegi Mihály hegedűs),
5. A hét ó cserefáról (Hácegi János deák),
6. Víznek és tűznek vetélkedése (Hácegi Pál deák),
7. Élet képzete,
8. Ország vezér kérdése, targa táltos felelete,
9. Turulnak jövődölése,
10. Hét ó magyar elindulása Fű-színének völgyéből (Zalai Péter deák),
11. Tűzről (Gergő hegedűs),
12. Földről (Sándor hegedűs),
13. Vízről (Gergő hegedűs),
14. Levegőről (Mihál hegedűs),
15. Istenről (Gergő hegedűs),
16. Hun népek származása (Bertalan hegedűs),
17. Hun népek tüzei,
18. Hun vagyis magyar népek vándorulatáról (Péter hegedűs),
19. A tizenkét királyról (Péter hegedűs),
20. Atila vendégei (Pál hegedűs),
21. Dajka dúdol,
22. Atila mulatása (Pál hegedűs),
23. Atila lakomája (Szegedi Bertalan hegedűs),
24. Amit szereztek Szer előtt,
25. Dücsértető Árpádról (A. Hegedűs),
26. Budai áldomás (Pál hegedűs),
27. Erdélyről (Mihál hegedűs),
28. Más Erdélyről,
29. A Turul mit jelent,
30. A kerek tengerről (Tuhutum végrendelete) (Pál hegedűs),
31. Szerről (Bertalan hegedűs),

32. Különféle tündérekéről (Gergő hegedűs),
33. Szerről és Gézáról (Miklós hegedűs),
34. Zoltánról (Gergő hegedűs),
35. Taksonyról (A. Hegedűs),
36. Gézáról (Miklós Hegedűs),
37. Géza megtér mert bort iszik Lázár hegedűs,
38. Látomás,
39. Szent István végső elszunnyadásáról (A. hegedűs),
40. Péter királyról (Pál hegedűs),
41. Béla megszünteti a pogányságot (Péter hegedűs),
42. Király madaráról,
43. Kálmán kertet olt,
44. A csöngellőről,
45. A fáról gyökér nélkül,
46. Bősről (Miklós hegedűs),
47. Béla királyról,
48. Endre Király magtalan szunytaról,
49. Vak Béla királyról,
50. László királyról (Péter hegedűs),
51. Ugyancsak László királyról (Gergő hegedűs),
52. Endre király vigasztalása (Péter hegedűs),
53. Császna királyról (Lázár hegedűs),
54. Lajos király vigyázza a kilencedet,
55. Váradi Péter nótája (Péter hegedűs),
56. Pálról ki neveztek fülbemászonak,
57. Számos ének. (A. hegedűs),
58. Intő csillag,
59. A Fehérvári megrekesztésről,
60. Hattú vigasztalja rab urat (Székely Lajos hegedűs),
61. Gyászság Hunyadi Jánosért (Gáldi Károly),
62. Galgóci éneke (Szózat),
63. Mátyás király éneke (M. R.),
64. Mátyás a juhász,
65. Bécs elfoglalása,
66. Mátyás király elbeszélése, hogyan találta Patót (Gönci Márton),
67. Más Mátyás királyáról,
68. Mátyás le heveredtéből mi lett (Szalai János hegedűs),
69. Nyájaskodások házasságnak előtte,
70. Rózsáról s a gyöngyvirágról,
71. Mily messze estünk régi dicsőségünktől (Balog Miklós),
72. Petesek szabadultáról (Petendi Petes hegedűs),
73. A mohácsi veszedelem után,
74. Kis Károly Király sora (Karcvai András),
75. Hegedűs feltámadata,
76. Gyűrűváltás,

77. A száj a száj (Piber János),
78. Kus jövendölése (Pécsi Vitéz Mihály),
79. Milyen kertész kell a lánynak (Pedúr Márton deák),
80. Földi és égi háború (Farkas Mihál a vajda nemzetségéből).

A Karacsay kódex 1. éneke a Ciceróban a 15, a második a 11, a harmadik a 12, a negyedik a 13, az ötödik a 14, a hatodik a 2, a hetedik a 3, a nyolcadik a 21, a kilencedik a 17, a tizedik a 19. És így tovább, ide oda szökellve. A tizenötödikig így van, e listán ugrálunk, utána 4 ismeretlen következik (16. Ság áldozata; 17. A székekről; 18. A kis kerek tóról; 19. Kelír táltos), 20. visszatérés a Ciceró kódex listájára: A kerek tengerről (Tuhutum végrendelete) 30. ének; 21. Attila lakomája a Ciceróban 23; 22. Dicsértető ének Árpádról, a Ciceróban 25; 23. Zoltánról, a Ciceróban 34; 24. Géza megtér mert Bort iszik a Ciceróban 37; 25. ének Látomás = Ciceróban 38. Nem folytatjuk, mindenki kikeresheti a párokat.

Mi van, mi történik? Hol van itt a beígért gépies másolás?

Nos, a mechanikus másolásról nyugodtan lemondhatunk, mivel abból, ahogy a két anyag egymáshoz viszonylik, kiderül, hogy itt két eltérő érdek, két eltérő szempont érvényesül:

A Ciceró kódex felépítése alapsémája egy Annales. Pontosan ez az a struktúra, amit Ennius nyomán Janus Pannonius szeretett volna megvalósítani, ám úgy tűnik sohasem készült el vele, s amije volt, azt pedig Váradi Péter elkobozta és megsemmisítette, mivel Mátyást csak a saját dicsősége izgatta igazán, a többi Királyok csak alkalmi multságokon, ünnepélyeken kerültek szóba. Ezt a gyűjteményt Kova Áron alakította ki és a legrégibb időktől haladt Mohács felé. Ez 1530-ban készült, s a történelmi vázra, mint valami karácsonyfára aggatta rá az általa ismert, s jónak tartott versanyagot. A gyűjtemény mai tudásom szerint nem a mai formát viselte, mivel az Annales logika szerint a művet a Magyarok Istene elképzelés jegyében fogalmazta, s ezért élére a Magyarok Istene éneke kellett kerüljön, majd a 4 alapelem, s utána kezdődött a kronológiai rész. 1540-ban Szegedi Kis István rakhatta össze a mai formára. Mivel ő reformátor volt, feltételezem, hogy zavarta az eredeti kéziratban szereplő platonizmus, s ezért ezt hátrébb csúsztatta, az ősi vallás emlékei helyére, a Hun verscsokor elé. Hogy ezen felől még mit módosított, azt csak egy szerencsés korabeli változat mondhatná meg.

A Karacsay kódex anyagát nagyjából hasonló alapanyagból szerkesztették. Az elv itt a Magyarok Istene elv hangsúlyozása volt, ezért az Isten, s a platonista négy elem, mint magyar ősvallás került az élre (vagy maradt az élen). Nagy valószínűséggel elhagyták a nagy deákos anyagokat Magyarinak elő-üsiről (I), A Bécs megvívását, amelyeket Kova Áron írhatott, a Zalai Péter Kaukázusi kiséposzát, s néhány kevésbé fontos szerzőt. Az énekesek közül kimaradt a Váradi Péter gúnyolódása a gazdagokról, s gazdag papokról. Ezért vélem úgy, hogy alapjában Bethlehenfalvi Thurzó Sándor, a Királyi Kúria bírója lehetett, aki ezt a változatot összerakta. Ő még vagy hét szerzőt kihagyott, akik szerepeltek a Kova gyűjteményben, ám helyükre legalább ugyanannyi új szerzőt iktatott be. A platonista elemek biztos útmutatók a Thurzó családhoz, akik a Jagello kor alatt a

magyar platonizmus udvari változatának fő támogatói voltak, ám a pénz-arisztokrácia részeként nem túlzottan szerették az olyan énekeket, mint a Váradi Péter, ezért ezt biztos ő cenzurázta ki. A Fáról gyökér nélkül, a Bős, meg Gönci Márton és Szalai János harácsolás ellenes versei is kikerültek. Ugyanez az elv magyarázza, hogy miért maradt ki Thurzó kedvence, Tilay V. éneke: ez a harácsoló főurak ellen íródott!

3. Az ábécé kérdés

Sebestyén Gyula tézise, hogy csalásai kezdetén Somogyi Antal csak Bél ábécéjét ismerte, csak a végén tanulta meg Telegdit. Ezért írta a Karacsay kódexet Telegdi féle betűkkel, mert ez az egyetlen, amikor nem XVIII. századi betűkkel írnak egy XVI. századnak hazudott szöveget, hanem egy XVI. századi ábécével egy XVII. századit. (Akad. Értesítő 1903, id. cikk, 201.) Az eredmény, a végső ítélet: „Somogyi Antal rovás-írási vállalkozása felett nemcsak a sok apró botlás árulásai alapján török pálcát, hanem azért is, mert egészében véve hamis volt.”

Tisza András számítógépes kigyűjtése alapján a Karacsay kódexben két alapvető írást használnak:

Azonban a Karacsay gyűjtemény dobozában megtalálható legteljesebb hosszú szövegek a II. Lajos kori énekeskönyvből és a Hegyi Tah György-féle gyűjtemény legrégibb ábécéi olyan ábécé-formával íródtak, – a kunos ábécével – amely sokkal közelebb van Bélhez, mint a Telegdi vagy a Nikolsburgi ábécé. A két utóbbi főként Erdélyben volt használatban és vésett, rovott emlékekre használták, míg a kunosnak nevezetből különféle Felvidéken használatos papíralapú írásra alkalmas ábécék keletkeztek.

Ha Sebestyén nem sak hősödött volna, hogy ő a teljes anyag ismeretében tör pálcát Somogyi felett, s valóban átolvasta volna ezt az anyagot, akkor láthatta volna azt, ami 1890-ben már olvasható volt. De őt nem érdekelte Király Pál igazsága, hanem csak az: miként tudja bizonyítani, hogy mindez, amit Király birtokol, hamisítvány!

Hogy az egyes ábécék jelei hogyan viszonyulnak a kor egykorú más vidéken használt jeleihez, ennek kutatása egy másik feladat, mi nem térünk ki rá itt. De hisszük, hogy a feltárt történelmi keretek egyre szilárdabbá teszik a több, eddig szétszórt rovásleletek anyagának elemzését, s kimutathatják végül, hogy miként keletkeztek helyi variánsok, s ezek földrajzi elterjedettsége mekkora is volt. Hogy egyes személyek mikor voltak egyszerűen átvevők és terjesztők, s mikor léptek fel a rendszer megújítóiként, ez is hosszú kutatói feladat.

4. Akadémiai kutatás: felülről kapott utasítás végrehajtása

A Sebestyén féle dolgozat azt a látszatot kívánja kelteni, mintha dr. Szöcs Géza és Tóth Béla felháborodott levelére reagálnának (1902. nov. 5), majd az Akadémia Nyelv és Szépirodalmi osztálya 1902. dec. 1-én az I. és II. osztályból 3 + 2 tagot választ ki, majd 1903. február 13-án meghallgatnak 3 beszámolót,

majd mindezek összegzését(?) előterjeszti ifj. Szinnyei József a március 23-iki ülésen.

Pedig a dolgok nem így játszódtak le. 1892. szeptember 30-án az alispán, a főszolgabíró, Szentkláray Jenő apátkanonok akad. lev. tag és Berkeszi István, a Magyarország vármegyei sorozat egyik szerkesztője rohanja le Omor községben Tar Mihályt és fiát, igyekszik megfélemlíteni, rábizonyítani, hogy csaló. De kiderül, hogy külön-külön hibátlanul írnak bármiféle szöveget diktálás után, vagy olvasnak. Csak a régi írás folytonosságát nem tudják igazolni, mert az idős Tar meghalt, s az ő rovásbotját megrágták az egér, s kidobták. (Délmagy. Tört és Rég. Társ. értesítője 1902, IV, 88-95.)

5. Az eredmény, csalás ügyben

Utána Király Pál kivégzése következik. Nem sikerül. Hiába ír több Akadémikus, jeles tudós, kiderül, a dolgozatok tele vannak csúsztatással és csalással a tudósok részéről. Ekkor valaki egy napon át kint tartja Király Pált az udvaron, majd a megbetegedő tanárt sorban három orvos kezeli, míg orvosi műhibaként egy hét múlva eltemetik. Okt. 6-án meghült, okt. 12-én elhunyt. Eddig két orvos nevét sikerült megtudni, s azt is, hogy teljesen ellentmondó diagnózist adtak, és kezelést is. A harmadik nem tudjuk, ki volt. (Magyar Szó 239. sz. 1902.okt. 10. p. 7.) A felelősség az égiekévé válik.

De csodamód, míg Király Pált vesebántalmakkal, meg hashártyalobban kezelik, ahelyett, hogy a tüdőgyulladását vizsgálnák, a budapesti sajtóban megjelenik, hogy október 8-án egy akadémiai küldöttség ment le Omorra, ahol megállapították, hogy Tar Mihálynak nincs egyetlen bizonyítéka sem, hogy ismerte volna a rovásírást az apja is, hát még a Nagyapja! (Budapesti Hírlap, 276. sz. okt. 8. p. 7; Pesti Hírlap. okt. 8. p. 9; Szegedi híradó, 1902. okt. 8.) Látható, hogy a negatív eredményű, Tar Mihályt lejárató kampányt a hivatalos média azonos szöveggel Király Pál nyakába varrja, amikor már nem tud tiltakozni! A negatív vizsgálati eredményt pedig pozitívnak tünteti fel!

November 5-án a lapok szerint országos felhívások jelennek meg a rovásírás emlékek összegyűjtésére (Sebestyén Gyula, Magyar Szó 1902. nov. 5, hiszen Fischer Károly Antal, és Dr. Szöcs (Szöts) Géza eddig ismeretlen új emlékek sorát mutatja be. (E cikket nevezik ki később az Akadémiához írt kérelemnek!) December 1-én választják ki az akadémiai bizottságot. Február 3-án a bizottság megtartja a munkaülését és meghatározzák, hogy mi legyen a vizsgálat tárgya. Csak a Karacsay kódex, avagy a teljes rovásírás folytonossága? Megállapítják, hogy az utóbbi.

Ekkor feláll a három felkért szakértő, akik az előbbi kérdés szellemében meg is írták már az előadásait, s ott helyben fel is olvassák! (Akad. Ért. 1903. I, II és III. melléklet.)

Nos, álljon meg a fáklyásmenet! Hogyan lehet az, hogy egy kutatás úgy történik, hogy a cél megismerése pillanatában már el is készült a munka? Sajnos ez csak akkor lehet, ha minden egy előre megadott program alapján történt, vagyis, *manipuláció*.

Ha jó szándékúak vagyunk, akkor azt mondjuk: Igen, az urak ezt tudták, de komolyan kutattak legalább decembertől februárig. Sajnos erre semmi bizonyíték: négy Szegeden megjelenő lapot néztünk át, de egyikben sincs nyoma a Szegedet meglátogató akadémiai küldöttségnek, bár minden kis eseménynek nyoma van. Van lap, amely mindenki nevét rögzíti, aki egyetlen éjszakát is töltött a szegedi szállodák valamelyikében! De itt nincs nyoma egyik érintett úriembernek se. De az előző években bizony Király Pál gyakran előfordul, hogy itt járt és tanulmányozta a gyűjteményt. Sebestyén Gyula nevére azonban nem bukkantunk! Úgy tűnik, hogy Sebestyén csupán a címleírásokat kapta meg, s a szövegekből csak azt az öt verset ismerte meg, amelyik a korabeli lapokban szerepelt. Ezért aztán fogalma sem volt, sem Piber Jánosról, meg arról sem, hogy pontosan hány oldal a rovásszövegek száma, és azt sem tudta, hogy mi a tartalom.

Így tehát nyugodtan elmondhatjuk, hogy a tanulmányok, amiket az Akadémia készített 0 értékűek. A szerzők két-három (talán levélben megkapott szón lovagolnak), a témát nem ismerik. Ugyanez vonatkozik az Akadémia által kiadott kiadványra, amelyből csodálatos módon kihagynak minden jelentős új felfedezést. Hogy lehazudják a további üléseken jelen levők nevét és számát, azt már régebben kimutattam. A Karacsay kódexről írt könyv tehát nem tükröz semmiféle igazságot, csakis az adott kor politikai manipulációira példa.

Az általunk nemrég Somogyi Antal rovásírási gyűjteménye IV. kötetében kiadott teljes szöveg – teljes átírása Tisza András műve – tehát kitarja a kaput a valódi kutatás felé. Az itt található sok segédanyag, töredék átírás (M. Gy. munkája) pedig újabb lehetőségeket mutat be, növeli nemcsak a papíralapú, de a vésett feliratok gyűjteményét is.

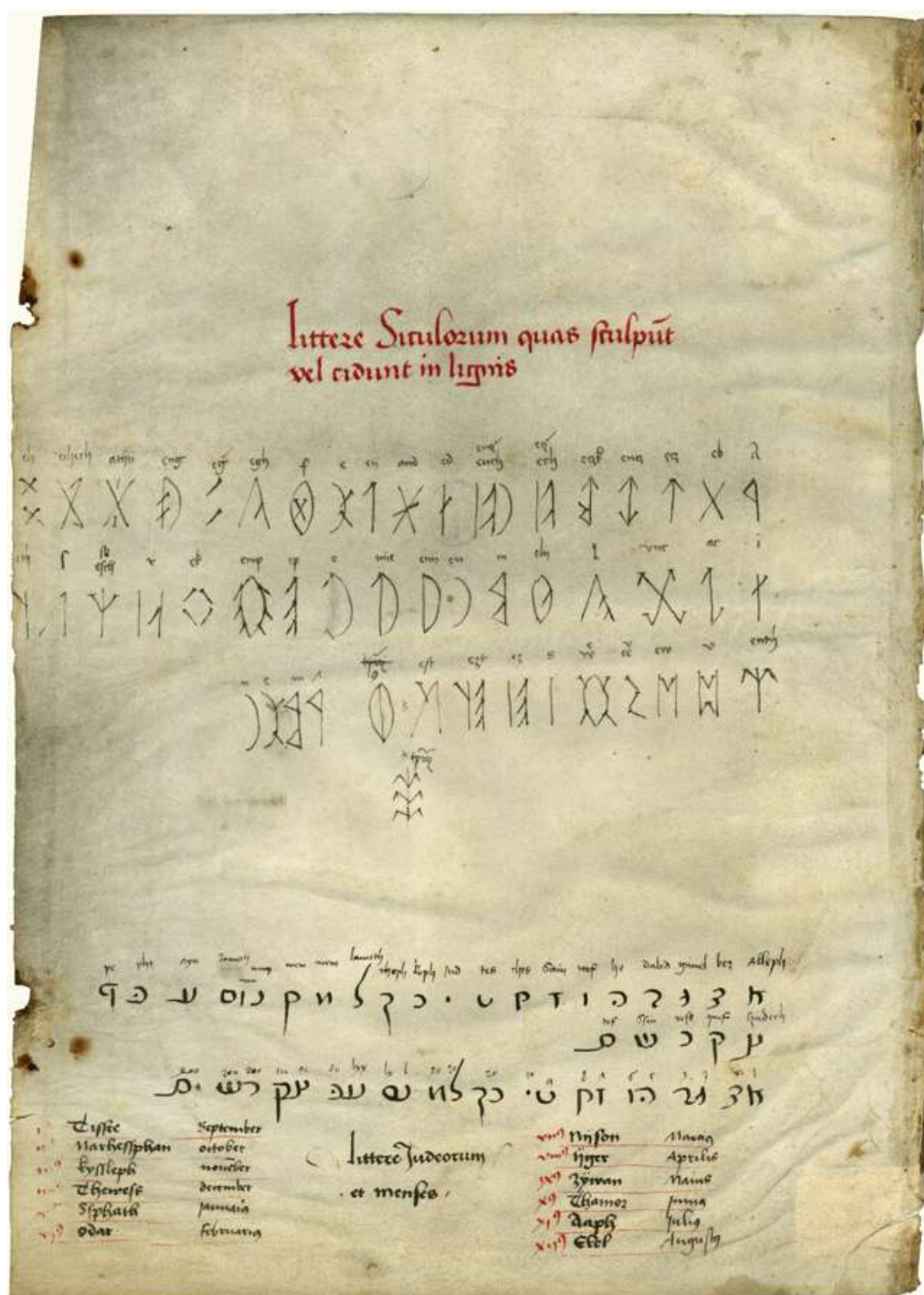
III. Irodalmi titok: Janus Pannonius a rovás tudósa

Az általam felfedezett 11 rovásírási kódex vizsgálata közben talált, részletes filozófiai és asztrológiai utalások elemzése nyomán fogalmaztam meg azt a tézisemet, miszerint ezek Janus Pannonius hatására kerültek be a jelzett dokumentumokba. Ezirányú további vizsgálódásaim pedig olyan következtetésekre vezettek, amelyek a magyar hagyománymagyarázat és a Balassi előtti magyar irodalom több vetületét új megvilágításba helyezik.¹⁹³⁵

A Nikolsburgi ábécé a magyar rovásírás legrégebbi ismert fennmaradt ábécésor-lejegyzése. A jeles írásemlék alkotójának személye egészen 2004-ig ismeretlen volt, amikor is újonnan megjelent könyvében Vékony Gábor rovásírás-kutató arra a megalapításra jutott, hogy az írásemlék feltételezhetően Janus Pannoniustól származik. A közelmúltban elhunyt kutató következtetéseit elevenítettem fel és gondoltam tovább. A Nikolsburgi ábécé a korban következő teljes ábécésort (Miskolci Csulyak Istvánét) több mint 100 évvel megelőzi. 1933-as felfedezése kisebb szenzáció volt, felkavarta a rovásírás (XX. sz. elején amúgy

¹⁹³⁵ Vesd össze: Mandics György: *Janus Pannonius és a rovásírás*. Magánkiadás, Bp., 2015.

is virágzó) kutatását és új lendületet adott neki. Csak a Bolognai rovásemlék vetekedhet jelentőségével.

A nikolsburgi ABC eredeti képe.¹⁹³⁶

¹⁹³⁶ <http://mult-kor.hu/image/article/index/oskor/mny70.jpg>.

Janus Pannonius itáliai követi útját tanulmányozva megállapítottam, hogy nagy költőnk egy nálunk felállítandó egyetem számára olyan nyelvtankönyvet tervezett, amely szem előtt tartja a magyar hagyományokat és ezért tartalmaznia kellett a rovás-, valamint a kor műveltségében akkor divatba jövő héber írást. Ez utóbbiról Firenzében Marcello Ficino tájékoztatta. Kapóra jött Janusnak a latin hatástól szabadulni, hogy a héberben eltérő hónapneveket és évszerkezetet talált. Az itt látható lap felső részére nagy valószínűséggel a rugonfalvi származású követtársa, Nyújtódi Székely Miklós zágrábi esperes írta fel a rovás ábécé betűit, alatta annak latin megfelelőivel. A lap legalsó részére valószínűleg maga Ficino írta rá a héber ábécét és számokat, és végül a hónapok nevét. Ezt a lapot egy kódexbe kötve Janus Pannonius magával vitte Mátyás csehországi hadjárata is, ahol barátjánál, az olmützi püspöknél hagyta. Ennek a püspöknek a halála után a lap egy 1483-as ösnyomtatványba került át, majd végül a késői feltalálás helyére, a nikolsburgi (ma Mikulovo) Dietrichstein hercegi család birtokába ment át.¹⁹³⁷

Ez a család 1933-ban a svájci Luzernben árverésre bocsátotta teljes könyvtárát, és ekkor az ominózus lap is előkerült, története folytatódott. A leltárban a lap tetején olvasható felirat: *Littere Siculorum* (Székelyek betűi) miatt értesítették a Magyar Nemzeti Múzeumot, amelynek nem volt elég pénze a felajánlott árverésen kívüli elővételre, így Jakubovich Emil könyvtárigazgató csak a Janus Pannonius-féle lapot vette meg, ami az ismert származási helyéről a *Nikolsburgi ábécé* nevet kapta és napjainkban az Országos Széchényi Könyvtár őrzi.

Visszatérve Janus Pannonius naptártevére, naptár reformjára, a lényeg, hogy ő szeretett volna megszabadulni a latin hónapnevek nyűgétől, és népi hónapnevekre építkezni. Kapóra jöttek indoklásként is az éppen megismert zsidó naptár babiloni eredetű hónapnevei, mintaként szolgáltak. Ezek hitelessége vitatott, de annyi bizonyos, hogy az ősi héber hónapnevek a természettel voltak kapcsolatban: kalász, virág, őszi esők, magtárba hordás, vetés, második sarjadás, lenarattás, zabkaszállás, aratás, szőlőmetszés, gyümölcszedés hónapja ismeretes.

Egyébként a lengyel papság is hasonló módszert választott még a reformáció előtt a keresztény kultusz mély beolvasztására: csak 2 hónapot vett át a római naptárból (március, május), a többinél megőrizte a parasztnaptárt. Ugyancsak szinte bizonyos, hogy Sylvester (Erdősi) János is Janus Pannonius művéből merítette hónapneveit: szőlő érlelő, szőlőszedő, borvető, borlátogató, vígan lakó, tél harmad, tavasz elő, tavasz másod, tavasz harmad. Erdősi magát Johannes Sylvester Pannonicusnak írta. Ami nem véletlenül hasonlít Sylvester forrásának, Janus Pannoniusnak a nevére.

Janus Pannonius kegyvesztettként halt meg, a hagyatékot Mátyás király gondoztatta, azaz cenzúráztatta, ezért lázadó versei megsemmisültek. Janus Pannonius hagyatékát a „magyar papság”, a pálosok, a ferencesek rejtegették celláikban. A ferencesek erdélyi tevékenységének lényege, hogy – Szent Ferenc misztikus kereszténységét követve, tehát szakítva a nyugati kereszténység hata-

¹⁹³⁷ Lásd: *Róvott múltunk I.* 437-438. oldal.

lom- és pénzorientált, férfi-centrikus gondolkodásával – mindkét nemet egyformán szólítja meg.¹⁹³⁸

Janus Pannonius sorsa aztán az lett, ami a magyar rovásírók sorsa. Ha magyar nyelvtant és magyar írástant írt, hát annak meg kellett semmisülnie. Szerencsére nem semmisült meg teljesen és ezentúl neki is köszönhetjük eme régi írásunknak az újjászületését.

Mandics György sepsiszentgyörgyi előadásának plakátja.

¹⁹³⁸ Részletesebben lásd: *Róvott múltunk I.* 142. oldal.

MEGHÍVÓ J M I X A Z S

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

sok szeretettel hív minden kedves érdeklődőt

június 12-én (vasárnap), 15 órára

a nyitrai **JURTA Látványtárba** (Nyitrai u. 236).

Mandics György

író

előadására

„Janus Pannonius szerepének újrvizsgálata

a magyar irodalom- és írástörténetben”.

A rendezvényen lehetőség nyílik dedikáltatni az író

„**Janus Pannonius és a rovásírás**”

című könyvét.

A műsor keretében **Csámpai Annamária** középkori

dalokkal kedveskedik a résztvevőknek.

Mandics György 2016-os nyitrai előadásának plakátja.